

Ana Grgić i Zrinka Jelaska

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

anacalusic@gmail.com

zjelaska@ffzg.hr

Bilješke učenika – jezične biografije i ovladavanje hrvatskim kao inim jezikom

Biografska se metoda određuje kao interdisciplinarni pristup proučavanju različitih sociolingvističkih i kontaktolingvističkih fenomena. Sadržaj su jezičnih biografija narativi o usvajanju i učenju jezika. To su pisani ili govoreni tekstovi o tome kako se, zašto i gdje ovladava pojedinim jezikom. Narativi se mogu ostvarivati u različitim oblicima kao što su vrjednovanje pisanih tekstova (dnevnika, biografija, pisama), jezičnobiografski intervjui ili anketiranje. Oni pomažu učenicima u određivanju vlastitih potreba i ciljeva, odražavaju njihovo jezično i međukulturno iskustvo te omogućuju bolju procjenu razine poznavanja nekoga jezika. Ova je kvalitativna metoda iznimno prikladna za opisivanje i tumačenje složene pojave kao što je ovladavanje inim jezikom. Suvremene kulturne teorije smatraju da se upravo narativnošću, tj. pričanjem, oblikuje i znanje o vlastitome iskustvenome svijetu. Svrha je ovoga istraživanja prikazati jezičnu biografiju jedne studentice hrvatskoga kao inoga jezika kao svjedočenje o ovladavanju inim jezikom iznutra, tj. iz perspektive samoga učenika. U njoj je potvrđeno višeglasje govorenja o tome procesu. Dijelovi tih zapisa s jedne su strane potvrda brojnim lingvističkim teorijama o pojavama kao što su dvojezičnost, interferencija i preključivanje. S druge strane odabrani dijelovi ispitaničina zapisa pokazuju svojstvena obilježja jednoga inojezičnoga učenika hrvatskoga, ono po čemu su neki vidovi pojedinčeva jezičnoga razvoja barem u svojemu međudjelovanju posebni.

Ključne riječi: kvalitativna istraživanja, jezična biografija, dnevnik, hrvatski kao in jezik

0. Uvod

Metoda kojom se znanstvenik služi određena je u najvećoj mjeri pitanjima na koja se traži odgovor (Duff 2008). Prikupljeni podatci, trajanje i kontekst istraživanja, analiza i interpretacija, pa i predstavljanje rezultata, ovise o pitanju koje postavljamo. Kako se ovim radom želi odgovoriti na pitanje o tome kakav je pogled iznutra na ovladavanje hrvatskim kao inim jezikom, odabrana je kvalitativna metoda koja se naziva jezičnom biografistikom.

Za razliku od kvantitativnih statističkih analiza koje zbrajaju podatke o nepoznatim osobama, kvalitativna metodologija bavi se iskustvom konkretnoga pojedinca stavljajući promatrača ili istraživača u stvarni svijet, tj. u kontekst (Denzin i Lincoln 2000: 3). Kvalitativne znanstvene interpretacije daju činjenicama, podatcima i brojkama kontekst i zbog toga omogućuju jedinstven pogled na znanje koje nije prevodivo u postojeće mjerne jedinice kvantitativnih istraživanja. Kao što takvo znanje nije moguće mjeriti mjernim jedinicama, tako su problematični i mjerni instrumenti, pa se može reći da je u kvalitativnim istraživanjima mjerni instrument sam istraživač. On pojave ili procese koje proučava vidi u njihovu prirodnome okružju, ima uvid u zbivanja *na terenu*. S pomoću skupa interpretativnih metoda nastoji shvatiti i objasniti kako pojedinac vidi svijet oko sebe, tj. nastoji pojasniti pojedinčevo iskustvo u svijetu i pojavama koje ga okružjuju (vidi npr. Duff 2008, Given 2008). Kvalitativne su metode u jezikoslovlju preuzete iz društvenih znanosti, ponajprije iz sociologije (usp. Piškorec i Zelić 2006, Piškorec 2007, Apitzsch i Siouti 2007, Gulin Zrnić 2009). Najčešća je kvalitativna istraživačka metoda u suvremenoj primijenjenoj lingvistici proučavanje slučaja, koje se katkada naziva i studijom slučaja (eng. *case study*). Proučavanje slučaja uključuje individualan pristup koji je glavno obilježje kvalitativnoga istraživanja, veličina je uzorka uvijek $n=1$ (Halmi 2005: 25).

Kvalitativne su se metode pokazale izvrsnim instrumentom za istraživanje različitih društvenih pojava te iznimno prikladnima za opisivanje i tumačenje složene pojave kao što je proces ovladavanja inim jezikom. Jasno je da proučavanje slučaja ili bilo koja druga kvalitativna metoda nije u svemu najbolji ni jedini mogući pristup – kvalitativnomu se pristupu katkada prigovara nedostatak statističke strogosti i otežano donošenje općenitijih tvrdnja. Međutim, iako se kvalitativno (antipozitivističko ili postpozitivističko) i kvantitativno (pozitivističko)¹ istraživanje često smatraju suprotstavljenim pojmovima, kao i pojmovi *kvaliteta* i *kvantiteta*, spajanje različitih metoda i pristupa povećava vrijednost istraživanja jer daje bolje rezultate u različitim znanstvenim područjima. Drugim riječima, služenjem različitim teorijskim, metodološkim i paradigmatiskim pristupima dolazi se do valjanijih, pouzdanijih i objektivnijih istraživanja. Stoga se navedeni kvalitativni i kvantitativni pristup danas dopunjuju, što se naziva triangulacijom (eng. *triangulation*).

Kvalitativna istraživanja daju *emsko* znanje umjesto *etskoga*². Emski pristup (gledanje iznutra) podrazumijeva analizu koja iznosi koncepte razumljive samo pripadnicima neke kulture. To je znanje koje posjeduju njezini činitelji, tzv. *insajderi*, akteri. S druge strane, etski pristup (gledanje izvana) znači pogled iz perspektive istraživača, to je znanje do kojega se dolazi zahvaljujući ustaljenim znanstvenim shemama i kon-

¹ Pozitivizam je doktrina koja smatra da je socijalna i fizička realnost neovisna o onome tko je promatra, te da takvo promatranje, dakako ako je valjano, čini znanje o svijetu (unaprijed postavljene hipoteze provjeravaju se statističkim analizama). S druge strane, postpozitivizam drži da je socijalna stvarnost konstrukcija ili, bolje rečeno, konstrukcije koje konstruiraju različiti pojedinci.

² Te je nazive skovao američki lingvist i antropolog K. L. Pike.

ceptima koje znanost smatra važnima i prikladnima. Etsko se znanje može, ali i ne mora podudarati s emskim znanjem.

1.1. Jezičnobiografska metoda

Pod biografskom se metodom podrazumijeva istraživački postupak prikupljanja emskoga znanja. U sociologiji ili antropologiji riječ je o iskazima ljudi o njihovu sudjelovanju u društvenim ili kulturnim zbivanjima. Na temelju tih iskaza poslije se rade opisi i postavljaju hipoteze. Jezične su biografije iskazi o iskustvima. Govore o životu kako je *življen*, o životu kako je *doživljen* i o životu kako je *ispričan* (Denzin i Lincoln 2000; Nekvapil 2003). Biografska metoda općenito potječe iz interpretativne paradigme koja se razvila unutar Čikaške sociološke škole³.

Među kvalitativnim se metodama jezičnobiografska prvi put spominje kao jezikoslovna metoda krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina 20. stoljeća (Franceschini i Miecznikowski 2004, Piškorec i Zelić 2006, Piškorec 2007). Biografska se metoda u lingvistici uglavnom pojavljuje u trima različitim oblicima, u vrjednovanju fikcionalnih i nefikcionalnih tekstova, u vrjednovanju podataka dobivenih anketiranjem ili u provedbi i analizi jezičnobiografskih intervjua (Franceschini i Miecznikowski 2004, Benson i Nunan 2005, Piškorec i Zelić 2006, Pavlenko 2007, Piškorec 2007). Poseban se oblik jezične biografije pojavljuje u Europskoj jezičnoj mapi koju je Vijeće Europe izradilo u suradnji s ustanovama ALTE i EAQUALS. Uz Jezičnu putovnicu i Dosje Europska jezična mapa sadrži i Jezičnu biografiju koju definira kao zapis osobnoga iskustva u učenju jezika koji pomaže u procjeni ciljeva učenja, kao i u razmišljanju o učenju jezika i međukulturnim iskustvima. Kao metoda, jezična se biografija najviše udomačila u sociolingvistici budući da onaj koji priča ili piše svoju jezičnu biografiju predmetom svojega narativa čini jezik ili više jezika u društvenokulturnome kontekstu. Kako se jezik usvaja u ovisnosti o sociokulturnome kontekstu, ali i govori u određenome kontekstu, ova je metoda u publikacijama u kojima se redovito pojavljuje ili spominje stekla važnost i prepoznatljivost, posebice u sociolingvističkim i kontaktnolingvističkim istraživanjima (Nekvapil 2006, Piškorec 2007).

Može se reći da su sadržaj jezičnih biografija narativi (pisani ili govoreni tekstovi) o ovladavanju različitim jezicima: učenju, usvajanju i uporabi. Iz tih narativa istraživači dobivaju sliku o procesu ovladavanja jezikom iz perspektive ispitanika, tj. govornika ili učenika jezika. Ona se danas rabi kako bi se objasnile i razumjele različite jezične situacije i procesi (npr. jezik pojedinca, jezik obitelji, jezik zajednice i sl.).

Odnos prema primjeni kvalitativnih metoda općenito, pa tako i prema jezičnoj (auto)biografistici, bio je tijekom prošlih desetljeća promjenjiv, ali danas se smatra da jezičnobiografska metoda u istraživanjima može biti iznimno korisna. Katkad se još nameće pitanje pouzdanosti – pretpostavljalo se da ispitanik, odnosno pripovje-

³ Začetnici su Škole (*Chicago School of Sociology*) W. I. Thomas i F. Znaniecki (Apitzsch i Siouti 2007: 3) svojim danas svjetski poznatim istraživanjem o migracijskim procesima *Poljski seljak u Europi i Americi* (*The Polish Peasant in Europe and America*), objavljenim u SAD-u 1918.

dač, može u ovisnosti o različitim promjenjivim varijablama (npr. vrijeme, ispitivač, raspoloženje, okruženje, upoznatost s ciljevima istraživanja...) proizvesti ponešto ili čak bitno različitu priču. Istraživanja provedena kako bi provjerila ovu mogućnost pokazala su da su narativi postojani, odnosno stabilni (Nekvapil 2006).

1.2. Analiza (auto)biografskih narativa u primijenjenoj lingvistici

U proteklih nekoliko desetljeća jezični su memoari postali važna metoda prikupljanja podataka u primijenjenoj lingvistici. Ova netradicionalna sociolingvistička metoda u hrvatskome jezikoslovlju nije doživjela osobit odjek, osim među hrvatskim germanistima Sveučilišta u Zagrebu.⁴ Možda je tomu razlog i činjenica da je iz istraživačke perspektive ova metoda prilično zahtjevna jer je, kao što kaže poznati antropolog V. Barnouw, osnovna poteškoća znati što učiniti s fascinantnim ljudskim pričama (Pavlenko 2007: 163). Svjesna takvih poteškoća i u analizi jezičnih biografija, A. Pavlenko (2007) nudi nekoliko pristupa analizi njihova sadržaja, konteksta i oblika koji ovise i o tome traže li se obavijesti o stvarnosti, o doživljaju te stvarnosti ili o načinu kako je iskustvo pretočeno u tekst.

Jedna se skupina istraživanja bavi životnom stvarnošću, *životom kakav je življen*. Primjer je takva pristupa istraživanje L. Hinton (2001) koje na temelju 250 jezičnih autobiografija azijskih studenata u SAD-u omogućuje čitatelju da čuje stvaran glas članova naraštaja koji svakoga dana doživljava jezičnu diskriminaciju i na različite načine proživljava proces slabljenja materinskoga, odnosno prvoga jezika. Pomalo različit pristup razvio se u europskoj praksi koja se bavi ponajviše dvojezičnim ili višjejezičnim obiteljima i jezičnim zajednicama u kojima proučava jezično posuđivanje, preključivanje, prijenos značenja i sl. Takvi se narativni podaci uglavnom trianguliraju povijesnim i dijalektološkim podacima.

Najveći broj istraživanja ispituje kako se učenik inoga jezika osjećao i o čemu je najčešće razmišljao tijekom procesa ovladavanja inim jezikom, dakle *životom kako je doživljen*. U konkretnoj analizi sadržaja jezične biografije to znači da istraživača zanimaju stavovi, strategije učenja jezika, društveni čimbenici i slično. Pojedini su se autori bavili npr. osjećajem anksioznosti zbog preseljenja, uzorcima tzv. svijanja gnijezda na novome mjestu, reakcijama na pedagoške i metodičke tehnike učitelja, ulogama jezične zajednice u boljem ili lošijem ovladavanju inim jezikom. Društvene i političke promjene u posljednjih nekoliko desetljeća znatno su utjecale i na analize biografija. Dok se 70-ih i početkom 80-ih godina prošloga stoljeća uglavnom pisalo o učenicima stranoga jezika kao homogenoj kategoriji te se ponajviše govorilo o motivaciji, strahu od jezika i slično, današnje analize biografskih

⁴ Na Odsjeku za germanistiku Filozofskoga fakulteta znanstvenici su ju rabili u istraživanjima u sklopu projekta Hrvatsko-njemački jezični dodiri. To zasigurno nije tek slučajnost jer su biografska istraživanja naišla na izrazit odjek upravo u Njemačkoj. Naime, njemački je sociolog F. Schütze 70-ih godina razvio poseban model otvorenoga intervjua i procedure za analizu dobivenih narativa koje su poslije preuzeli brojni znanstvenici (Apitzsch i Siouti 2007: 4).

zapisa više su usmjerene prema kategoriji roda, rase, klase, etničke pripadnosti i sl. (Pavlenko 2007: 167).

Trećoj skupini istraživanja pripadaju one koje se bave tekstom, tj. životom kako je ispričan. Da bi razumjeli kako ljudi stvaraju narative o sebi i svojem životu, ova se istraživanja služe različitim analitičkim okvirima. Istraživači često posežu za teorijom M. Bakhtina koja smatra da je sve što je bilo tko ikada rekao zapravo odgovor na nešto što je rečeno prije ili kao predviđanje odgovora koji će biti rečen poslije. Drugim riječima, ljudi ne govore u vakumu, nego su narativi koje kazuju oblikovani stvarnim ili zamišljenim sugovornikom, vremenom i mjestom nastanka, jezikom koji je odabran ili zadan i slično (Pavlenko 2007: 179, Novak 2012).

1.3. Narativni identitet

S istraživanjem jezičnih biografija usko je povezan pojam identiteta. Identitet je višeslojna pojava, pa postoji npr. nacionalni⁵, jezični, spolni, individualni, kolektivni identitet. Stoga se u novije vrijeme sve češće govori o *identitetima* (Auer 2007). Narativni identitet tako je samo jedan od identiteta osobe koja pripovijeda i on nije istovjetan sa svukupnim identitetom pojedinca (Piškorec 2007: 459). Pojam *narativni identitet* označava identitet koji osoba konstruira u narativu, tj. onaj koji se očituje u autobiografskome pripovijedanju. Narativni je identitet danas u žarištu brojnih istraživanja, prije svega psiholoških, ali i antropoloških, socioloških i brojnih drugih. U posljednjih nekoliko desetljeća on je u središtu nekih lingvističkih, prije svega psiholingvističkih i sociolingvističkih istraživanja jer se jezikoslovci danas slažu da su priče ispričane u prvome licu bogat izvor za proučavanje primjerice dvojezičnosti, višejezičnosti, odnosa većinskoga i manjinskoga jezika, migranata i procesa njihove asimilacije i akulturacije i sl.

Kada pojedinac govori ili piše o svojem životu ili o nekome konkretnome životnome iskustvu (npr. o učenju i usvajanju jezika), on *proizvodi* priču. Njegova *samointerpretacija* životnih događaja i situacija ima glavne i sporedne likove, motive, epizode, a vrlo često takve priče slijede i klasičnu strukturu: uvod, zaplet i rasplet priče. U kontekstu biografskih istraživanja sam se pojam *identiteta* vrlo često zamjenjuje sintagmom *konstrukcija biografije* (Apitzsch i Siouti 2007: 5). Zadatak je rekonstrukcije narativnoga identiteta pronaći u narativu način na koji osoba pripovjedno konstruira svijet i kako u njemu smješta sebe, druge osobe, događaje i jezik. Dakle, potrebno je u narativima pronaći objašnjenja koja odgovaraju na pitanja kako je tko postao ovo što jest ili kakav je tko postao uslijed onoga što se dogodilo (Novak 2012: 245).

Sam pripovijedač također ima svojevrstu korist od pričanja priče, on narativnošću, tj. pričanjem, oblikuje znanje o vlastitome iskustvenome svijetu. Narrative zato i ne treba shvatiti tek kao usmeni ili pisani žanr, nego kao sredstvo kojim ljudi daju značenje svojem životu jer „...sanjamo u narativima, sanjarimo u narativima, sje-

⁵ Zanimljive radove o identitetu hrvatskih iseljenika pisali su npr. J. Čapo Žmegač (2005) i B. Škvorc (2010).

ćamo se, predviđamo, nadamo se, očajavamo, planiramo, ponavljamo, kritiziramo, traćamo, učimo, volimo i mrzimo kroz narative“ (Hardy 1968: 5). Potreba za pripovijedanjem stvorila je književnost, ali je, kako kaže P. Ricoeur, ona sama jezgra stvaranja znanja o sebi (Vodićar 2011).

Karakterizacija vlastitoga lika u priči i viđenje događaja iznimno je zanimljiv materijal za proučavanje. Uz sadržaj priče vrlo je važan i sam proces pričanja priče. Svrha pričanja, uloga slušatelja ili čitatelja i uzorci proizvodnje te priče elementi su koji utječu na samu priču, ali i na konstruiranje narativnoga identiteta.

2. Svrha, građa i metode istraživanja

Kako se ovakvom vrstom istraživanja želi steći cjelovit uvid u širu problematiku, osnovna je svrha ovoga istraživanja bila doprinos boljemu razumijevanju ovladavanja hrvatskim kao inim jezikom i uzroka pojedinih pojava. U istraživanjima ovladavanja hrvatskim kao inim jezikom zbog ograničena je broja mogućih ispitanika, neusporedivo manjega nego za velike svjetske jezike, i tako veći broj dosadašnjih zaključaka nastao na temelju relativno malena broja ispitanika. No istraživanja u kojima je veličina uzorka $n=1$ dosad nije bilo.

S obzirom na to da je u sociolingvistici u posljednjim desetljećima potvrđeno da jezičnobiografska metoda može dati vrijedan doprinos istraživanjima procesa ovladavanja inim jezikom, željelo se, prije svega, produbiti razumijevanje ovoga procesa bez posebnoga uopćavanja ili uklapanja u postojeće teorije i paradigme. Ipak, na temelju pojedinačnih priča moguće je indukcijom doći do nekih općenitijih zaključaka.

Ovaj je rad nastao prethodnim proučavanjem desetak biografija inojezičnih govornika koji su bili gosti Sveučilišta u Zagrebu 2012. godine. Dio ih je svakoga tjedna pohađao kolegij *Uvod u materinski i inojezični hrvatski* koji se izvodi na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta, a dio pojedinačnu nastavu. Prikupljeni narativi uz odgovarajuću interpretaciju doveli su do nekoliko zaključaka o kojima se nije dosada govorilo u literaturi o hrvatskome kao inome jeziku. Među prikupljenim je radovima za dublju analizu u ovome radu odabran jedan od opsežnijih jezičnobiografskih zapisa. U vrijeme kada je biografija nastala ispitanica je pohađala, osim spomenutoga tjednoga kolegija, jezične vježbe u *Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik* na istomu odsjeku.

Prije pisanja dnevnika ispitanicima je rećeno da je svrha njihova pisanja osvještavanje iskustva ovladavanja hrvatskim jezikom. Svi su svoje jezićne memoare pisali na hrvatskome jeziku. Razina hrvatskoga kao inoga jezika kojom su ispitanici ovladali bila je dovoljno visoka da mogu pričati svoje priće. Dakako, nije poznato je li ta razina bila dovoljno visoka da iskažu sve što žele.

Ovu su priću o ispitanici napisale autorice rada na temelju jezićnih memoara odabrane ispitanice, pa je nužno mozaićna. Autorice su se služile brojnim tekstualnim operacijama: kao što je izostavljanje (elizija), odabir (selekcija), poopćavanje (generalizacija), uklapanje (integracija) i sl. (Van Dijk 2008). Radi anonimnosti ispitanici je

promijenjeno ime i izostavljeno je nekoliko podataka. Autorice rada tijekom cijeloga su semestra razgovarale s ispitanicima, tako i s ispitanicom čiji se zapis analizira, osobno ih upoznale te tako razvile empatiju prema njihovim životnim pričama pa je za ovakav tip istraživanja stvorena prepoznatljiva uronjenost istraživača u kontekst.

3. Analiza jezične biografije

U ovome će se poglavlju navesti osnovni biografski podatci iz narativa, navodi o preključivanju koda i interferenciji, potom će se analizirati sadržaj (motivacija; afektivni čimbenici: jezično samopouzdanje i strah od jezika; strategije učenja i odnos prema nastavi) i jezik (stavovi prema učenju hrvatskoga, analiza izraza i konstrukcija narativnoga identiteta).

3.1. *Životna stvarnost*

Osnovni biografski podatci iz narativa, preključivanje u višejezičnim situacijama i prijenos izdvojeni iz narativa daju podatke o životnoj stvarnosti inojezične učenice.

3.1.1. *Biografski podatci*

Ispitanica Susanne B. rođena je u Austriji, u pokrajini Vorarlberg. Ima sestru blizanku s kojom je kao mala razvila poseban blizanački govor (v. Josipović 2007) koji je poslije zaboravila. Ondje su rođeni i njezini roditelji, kao i djedovi i bake. U toj se pokrajini govori dijalektom koji pripada skupini alemanskih dijalekata, jako je različit od svih drugih austrijskih govora koji pripadaju bavarskoj skupini dijalekata, pa ga katkad ostali govornici ne razumiju. Ispitanica je napisala da nikada nije imala poteškoća s govorenjem standardnim njemačkim idiomom, iako mnogi stanovnici njezine pokrajine jesu. Susretala se s njime još kao dijete kada su joj roditelji redovito čitali priče, a i sama ih je rano počela čitati. Očito je da je Susanne u djetinjstvu bila okomito višejezična govornica.

Susanne je u osnovnoj školi učila engleski, u srednjoj francuski, španjolski i latinski. Bila je jednu godinu na učeničkoj razmjeni u Španjolskoj. Odlučila se u Austriji studirati bosanski, hrvatski i srpski jezik jer je njezin mladić nasljedni govornik bosanskoga. Kao obavezni drugi strani jezik odabrala je ruski. Ispitanica je u dva navrata kao studentica pohađala ljetne škole, jednu srpskoga jezika u Srbiji, a drugu hrvatskoga u Hrvatskoj, a godinu prije pisanja biografije bila je u ljetnoj školi u Rusiji. Ovo pokazuje da je Susanne (prototipno) višejezična govornica.

3.1.2. *Preključivanje*

Izbor jezika određuju mnogi situacijski i izvanjezični čimbenici (Ščukanec 2011: 85). Višejezične situacije stoga su katkada i problematične, posebno na početku susreta, što Susanne u više navrata komentira. Preključivanje, koje se naziva i prebacivanjem koda, nesvjestan je ili svjestan odabir da se prijeđe s jednoga na drugi jezik usred

iskaza ili komunikacijske situacije. Susanne je sama uočila da djelovanje različitih čimbenika na odabir idioma kojim se sporazumijeva katkada nadjačavaju voljni, što je vidljivo od (1) do (4).

(1) Ako slučajno sretnem nekoga, često ne znam u pravom trenutku na kojem jeziku moram pozdravljati tu osobu.

(2) I puno ljudi koji su ovdje znaju dvije jezike, većinom hrvatski i njemački. Često kad se družimo počinjemo pričati na hrvatskom, ali poslje pričamo na njemačkom jer to je lakše kad pričamo o temama o kojim nisam naviknula pričati na hrvatskom. Da mijenjamo jezik obično nije svijesna odluka, nego se dogodi prirodno. To je isto bio problem kad sam u Austriju pričala s mojim dečkom i s drugim ljudima koji su dvojezični i oni to rade isto među sobom. Ali za mene to naravno nije dobro jer ne moram se napregnuti kad pričam, nego mogu ići lakši put.

(3) ... problem koji sam već spomenula je da često miješam jezike. Mislim da bi bilo bolje samo pričati jedan jezik, ali nažalost ponekad nije moguće, posebno u okolini razmijenih studenata.

(4) Kad sam počela učiti bosanski, mislila sam da mogu govoriti puno s mojem dečkom, ali sada znam da nije lako, jer mi smo bili naviknuli na njemački i kada želimo govoriti bosanski, zaboravimo namjeru i pričamo opet njemački.

Susanne je na sebi uočila da zemljopisno i državno okruženje utječe na proizvodnju stranoga jezika, ne i na razumijevanje, što izravno navodi u tekstu u (5), ali i u (6). Treba napomenuti da to nije tako sa svim govornicima koji uče ini jezik kao strani. Nekima je upravo obratno nego Susanne, oni lakše govore strani jezik u svojoj zemlji nego u zemlji gdje je to opći jezik sporazumijevanja, bez obzira na to što se njime mogu sporazumijevati i s izvornim govornicima i s inojezičnim govornicima.

(5) Isto sam primjetila da mi je lakše govoriti strani jezik u zemlji gdje se govori taj jezik nego u vlastitoj zemlji...

(6) Problem za mene je bio u posljednom vremenu da uvijek ako se koncentriram na nekom jeziku, zaboravim pričati druge jezike. Npr. kada sam bila u Španjolskoj poslije ljetne škole u Puli, trebala sam dva dana da sam opet mogla pričati španjolski i kad sam bila tri tjedna u Rusiji, bio mi je teško opet pričati hrvatski poslje toga. Ali u tim trenucima mi je samo teško pričati a ne razumjeti jezik i samo trebam nekoliko dana da mogu pričati opet. Taj problem ne postoji s engleskim, možda jer sam učila engleski rano.

Sada u Zagrebu je uostalom prvi put da moram pričati puno engleski, jer prije uvijek sam pričali njemački, španjolski ili ponekad hrvatski jer sve prijatelji koji imam znaju te jezike. Za mene nije teško pričati engleski, ali bolje razumijem nego što pričam, jer gledam puno filmova na engleskom ali rijetko pričam.

3.1.3. Prijenos

Prijenos ili interferencija označava prenošenje jezičnoga znanja nekoga prethodnoga jezika, često materinskoga, na novi jezik koji se uči. Može biti povoljan ili nepovoljan. Autorice ovoga rada uočile su različita odstupanja koja bitno ne ometaju sporazumijevanje.

Iz onoga što govori o odabiru jezika i prijenosu vidljivo je da Susanne podsvjesno različito svrstava i dijeli sve jezike kojima vlada na dvije skupine. Uslijed svrstavanja inih jezika u jednu skupinu, o čemu govori u (7) i (8), očito je da je materinski (njemački) u posebnoj skupini. Naime, govori nekoliko puta kako u susretu s nekim inim poseže za drugim inim, ali ne i materinskim – ni jednom nije spomenula ni preključivanje ni prijenos iz njemačkoga, osim u prototipno dvojezičnim situacijama u Austriji u kojoj to čine i drugi. Međutim, Susanne katkada inu skupinu jezika dijeli na dvije: opći jezik višejezičnoga sporazumijevanja (engleski kao međunarodni jezik) te ini jezici kojima se služila u prirodnoj okolini (hrvatski i španjolski), što neizravno kazuje u (8), a pokazuje i u (9). Iako spominje da govori na engleskome i hrvatskome kada u Hrvatskoj razgovara sa španjolskim izvornim govornicima, uviđa da joj se u hrvatske rečenice nesvjesno i neželjeno umeću španjolske riječi *ay*, *si* umjesto hrvatskih.

(7) ...željela sam pričati na španjolskom s njim, ali ne mogu, jer kad mislim da pričam na španjolskom, pričam umjesto na hrvatskom ili na engleskom, iako razumijem sve što oni pričaju.

(8) ...Danas sam se prepadala. Koristila sam španjolsku riječ "ay". Čudno je da sam koristila tu riječ upravo u trenutku kad nisam razmišljala nego samo reagirala jer obično sada kada želim pričati španjolski, ne mogu i samo pričam engleski ili hrvatski...

(9) Opet sam imala interferenciju s španjolskom. Htjela sam pričati na španjolskom s Španjolcima, ali nisam mogla, jer moram razmišljati o svakoj riječi i to traje vrlo dugo. Onda sam opet pričala hrvatski s Hrvatima i rekla sam španjolska riječ «si» umjesto «da». Nije dobro za mene ako pričam ili pokušam pričati te dve jezike istovremeno...

3.2. Doživljaj životne stvarnosti

U zapisu se autorica bavila svojom motivacijom u ovladavanju jezicima, osviještenosti svojega vladanja jezikom i strategijama kojima se služi. Posebno se osvrnula i na poučavanje i učenje jezika u svojoj domovini, na jedan tečaj srpskoga i dva hrvatskoga te na individualnu nastavu s kolegicom. To je znatno veća skupina tema Susannina zapisa, što pokazuje kako jezična biografija po zastupljenosti različitih tema može sama nametati područje istraživanja.

3.2.1. Motivacija

Brojni se stručnjaci slažu da je motivacija jedan od najvažnijih čimbenika koji utječu na ovladavanje inim jezikom. Motivacija koju ispitanica ima za učenje hrvatskoga jezika dio je šire uklopne motivacije koju ispitanica objašnjava činjenicom da je u vezi s mladićem iz Bosne i Hercegovine, primjer je u (10).

(10) Kad sam počela studirati htjela sam učiti novi jezik. Odabrala sam bosanski / hrvatski / srpski jer je moj dečko iz Bosne. On je rođen u Bosni ali odrastao u Austriji. On zna govoriti jako dobro bosanski, ali manje nego njemačkog, npr. on ne zna gramatiku, jer ju nikada nije učio. Njegova obitelj nikada nije prestala pričati bosanski.

Uz tu, osnovnu, postoje i druge vrste motivacije koje se isprepliću (Jelaska 2005: 111–114), primjer je u (11). Očito je da Susanne ima vrlo nisku obrazovnu motivaciju, što se potvrđuje i u (27) kada zaključuje o neprikladnosti učenja hrvatskoga u Austriji. Ima pak visoku primijenjenu motivaciju u odnosu na engleski, koju J. Mihaljević-Djigunović (2003) naziva pragmatično-komunikacijskom. Kada je riječ o španjolskome, prisutna je samo uporabna motivacija.

(11) Moja motivacija pri učenju hrvatski je uvijek bila velika. Nisam uopće bila motivirana učiti latinski, jer za mene je bio više kao sustav, a ne kao učenje jezika. Nisam ni spomenula latinski u mojoj prvoj jezičnoj biografiji zbog toga. Isto nisam imala veliku motivaciju kad sam učila francuski, jer samo sam učila gramatiku. Bila sam motivirana kad sam učila španjolski, jer morala sam preživjeti u Španjolskoj i to je samo moguće s jezikom. Isto sam bila motivirana učiti engleski, jer je potreban jezik budući da je svjetski jezik.

Na motivaciju mogu djelovati i različiti okolinski utjecaji. Kada govori o vlastitoj motivaciji, Susanne vrlo često govori o svojim osjećajima pa u nekoliko navrata spominje trenutke u kojima se osjećala dobro i u kojima je njezina motivacija za učenje rasla, kao i one u kojima se osjećala loše i u kojima je gubila motivaciju, primjeri su navedeni od (12) do (15).

(12) Za mene, kada je riječ o motivaciji učenja jezika jako su važne emocije.

(13) Drugi doživljaj na tržnici je bio da puno ljudi su me pitali odakle sam i kada sam odgovarala da sam iz Austrije puno ljudi su me pitali da sam Hrvatica koja živi u Austriji. Mislim da je neobično za njih da strana osoba uči njihov jezik. Onda su me rekli da pričam jako dobro hrvatski, što me motivira na učenju jezika.

(14) Na drugoj strani nije bilo motivirano za mene kad me je profesorica u prvom tjednu odgovarala na engleskom kada ja sam ju pitala nešto na hrvatskom.

(15) Moja tandem-partnerica je iz Zagreba i ne samo poboljšam jezik ako pričamo nego i doznajem nove stvari o Hrvatskoj i Zagrebu, što mi je velika motivacija. Tandem-partnica je često popravljala, što je većinom dobro jer nakon toga ponavljam što sam rekla i mogu misliti o greškama. Ali ponekad smeta razgovor, jer moramo ga prekinuti zbog greške. Ali ona me ne uvijek popravljala, zato to nije velik problem, one me popravljala ako radim isti grešak puno puta. Samo ponekad ja sam zato nervoza i nemam volje za učiti još.

3.2.2. Jezično samopouzdanje i strah od jezika

Susanne je svjesna izazovnijih dijelova hrvatskoga jezika. Pokušava naučiti što više riječi, vježbati primanje i proizvodnju govornoga jezika, što se očituje u (16) i na kraju u (17). Iz načina kako govori o svojim željama i vladanju hrvatskim uočava se svojevrsno jezično samopouzdanje, no ono nije jako visoko jer navodi kako ne primjećuje napredak čak i kada dobije u nekoliko dana veći broj komplimenata da dobro govori hrvatski. Znatno više govori o strahu od jezika, posebno svijesti da ne uspijeva uvijek dobro govoriti, da joj je nekih dana 'ugodnije' govoriti njemački, i o neuspjehu da postigne jezičnu točnost, te nemogućnosti da naučeno usvoji, što se osobito vidi u (18).

(16) ...Trenutačan sam jako motivirana i želim učiti puno novih riječi. Pokušam slušati i pričati toliko što je moguće...

(17) ...Dobila sam puno komplimente da pričam dobro hrvatski u zadnjim danima, ali ja ne primijetim puno razvoja. Za mene je teško ocijeniti moje jezične sposobnosti...

(18) ...Danas nisam mogla pričati dobro hrvatski. Ne znam zašto, ali mislim da ima dane kada se ne priča tako dobro kao obično. Kad sam imala mogućnost da pričam hrvatski s prijateljem koji je dvojezičan, preferirala sam pričati njemački, jer mi je to bio ugodniji danas. Obično koristim svaku priliku da pričam hrvatski...

(19) ...Kad imam razgovor na hrvatskom uvijek su padeže najteže sa mnom. Znam ih manje ili više u teoriji, ali kad pričam, nemam vremena da

moгу misliti o tome. Skoro svaka rečenica nije točna zbog padeža i zato ne se sjećam sigurna kad pričam hrvatski...

3.2.3. Strategije učenja

Susanne je svjesna vlasitita udjela u ovladavanju jezikom, i učenjem i usvajanjem. Služi se primanjem hrvatskoga u prirodnim situacijama, kao u (20), (21), (22) i (23), ali i govornom proizvodnjom u (3).

(20) Često slušam i što ljudi pričaju na ulici ili u tramvaju i razumijem puno. Mislim da je jako dobro za mene sa sam okružila jezikom da mogu usvajati jezik.

No kako je svjesna da samo može primati, ali ne i proizvoditi riječi i fraze, spremna je učiti riječi, najviše ističe ponavljanje. Ponavlja riječi (21), piše nepoznate riječi i odabire one koje smatra češće korisnima (22), piše fraze koje razumije (23), ali i kontekst (24).

(21) Bila sam sama u nekim trgovinama i slušala sam Hrvate. Ponavljala sam riječi i fraze kao „dobro ti stoji“. Ali još samo znam fraze pasivno, moram ih i ponavljati aktivno.

(22) Počela sam čitati hrvatske novine. Do sada ne razumijem puno jer ima puno riječi koje ne znam. Napišem sve riječi koje ne znam i koje mislim da su važne, ne napišem vrlo posebne riječi koje mislim da neću trebati često. Poslije toga ponavljam riječi često.

(23) Kad gledam TV ne razumijem puno ali razumijem u kontekstu o čemu se radi. Napišem fraze koje razumijem ali koje do sada nisam nikada čula, npr. „Pusti me na miru!“, ta fraza postoji i na njemačkom.

(24) Naučim nove riječi u trenutku prilično brzo. Napišem puno riječi odmah kad sam ih čula ili pokušam zapamtiti riječi odmah i poslije ih napišem kao ponavljanje. Većinom zapamtim riječi u kontekstu i napišem i kontekst, to znači da često napišem cijelu rečenicu ili frazu i nakon toga ponavljam riječi i fraze.

Susanne je vrlo svjesna koliko uči i u ulozi učiteljice njemačkoga. Na individualnoj uzajamnoj nastavi (s tandem-partnericom) prevođenje i ponavljanje hrvatskih riječi kada govore njemački prilika je da uči hrvatske riječi u kontekstu (25).

(25) Kad se nađem s tandem-partnericom učim čak i hrvatski kad govorimo na njemačkom (jedan tjedan govorimo na hrvatskom a drugi tjedan na

njemačkom), jer ponekad me pita što nešto znači na njemačkom. To je često ponavljanje riječi za mene i često učim i nove riječi na taj način, jer samo razumijem riječi u kontekstu i onda mogu prevoditi riječi na njemački za tandem-partnericu.

3.2.4. Odnos prema poučavanju i učenju

Na nastavi, kao u (26), ističe istovremeno gledanje napisanoga i slušanje jasno izgovorenoga. Velika količina istovremenih djelatnosti ne zbunjuje ju, nego joj se čini poticajnom.

(26) Što se tiče učenje ja sam visualni i isto auditivni tip, to znači da moram i gledati i slušati informacije da bih ih bolje zapamtim. Sada na Croaticum lektorica napiše sve riječi na ploču i priča jako jasno da razumijem sve. To me odgovara. Mislim da je prvi put da sam na stupanju gdje razumijem sve i učim istovremeno puno nove stvari.

Kao i o nastavi kakva joj se sviđa u (26), Susanne ima jasne stavove i o nastavi kakva joj ne odgovara, odnosno pristupima na nastavi, što navodi u (27) i (28). Njoj je najvažnija komunikacija u izravnome dodiru, odbijaju je jezikoslovna ili čak jezična znanja koja nisu povezana s razgovorom.

(27) U nastavu hrvatskog jezika u Beču nismo imali dobru metodu kako smo učili. Prva godina smo učili neke važne riječi i cijelu gramatiku ali nikada nismo pričali. Nakon toga smo većinom preveli nesadašnje tekstove, što meni je uvijek činio gubitak vremena jer nisam ni znala reći osnovne stvari a morala sam čitati tekstove u kojima nisam razumijela 90 % riječi. Zbog toga nije moguće učiti hrvatski samo u nastavu u Beču.

(28) Kako sam već spomenula, sudjelovala sam dvije ljetne škole, jedna u Novom Sadu a druga u Puli. Tamo sam učila puno više. U Novom Sadu smo samo bili tri učenika u nastavu. Pričali smo cijela nastava, što je na početkom bio jako teško za mene, ali pomagao mi je puno. Ali problem je bio da nije bilo dobro strukturirano, to znači da je bio malo kaotično. U Puli smo bili više ljudi u nastavu i bila sam na najboljem stupanju, što je bilo preteško, jer bili su tamo i dvojezični ljudi. Tamo nastava je bila više strukturirana, ali nismo imali toliko mogućnosti za govorenje kao u Novom Sadu. Problem za mene je i bilo da lektorica nije napisala riječi na ploču, što je jako važno za mene.

3.3. Jezik

Prema izrečenim stavovima o jeziku, hrvatskome i drugim dvama vrlo srodnim jezicima, pokazuje se način gradnje narativnoga identiteta.

3.3.1. Stavovi prema učenju hrvatskoga

Stavovi o jeziku povezani su s vrijednostima koje određenomu jeziku pripadaju. Govornici dvaju ili više različitih jezika jedan jezik mogu smatrati ljepšim ili prikladnijim za određenu temu. O stavu prema jeziku ili prema izvornim govornicima nekoga jezika katkada ovisi i uspjeh u ovladavanju jezikom. Posebno je izazovno govoriti o vrlo srodnim jezicima poput hrvatskoga, bosanskoga i srpskoga budući da Susanne nije učila bosanski koji želi govoriti zbog mladića u izvornoj okolini, ali jest srpski i hrvatski.

Naime, u njezinoj je jezičnoj biografiji, kao uostalom i svima, zanimljivo ne samo ono što je napisala nego i ono što nije napisala ili ono što se daje zaključiti neizravno iz dijela navedenoga u (29). Izrekla je stav da njoj nikada nije bio problem što uči tri jezika istovremeno, iz čega se daje zaključiti da nekima to jest bio problem, barem jedanput ili katkada (jer njoj nije nikada), da su to smatrali nedostatkom. Navodi da je njoj učenje triju jezika prednost, no ističe *barem u teoriji* s objašnjenjem da ne uče govoriti tri jezika, nego razumjeti, dakle to smatra minimalnim zahtjevom.

(29) Za mene nikada nije bio problem da učimo bosanski, hrvatski i srpski istovremeno, naprotiv sam uvijek mislila da je prednost učiti tri jezika – barem u teoriju (ne učimo govoriti tri jezika, nego učimo barem razumjeti tri jezika). Prednost je da imamo veće područje gdje se možemo sporazumjeti i za mene je prednost da mogu uopće učiti jezik koji sam na početak htjela učiti (bosanski), jer nije moguće učiti isključivo taj jezik u Austriji.

Pokazuje se i razlog tolike snošljivosti prema istovremenomu učenju triju jezika – zahvalnost što uopće može učiti jezik koji je i željela. Jasno kaže da je zapravo željela učiti samo bosanski, ali kako to nije moguće u Austriji (ne navodi zašto ga nije učila u Bosni i Hercegovini), pronašla je prednost u tome što će se zbog znanja triju jezika moći sporazumjeti na širem području nego da je naučila samo bosanski.

Ima još jedan razlog, koji je navela govoreći o svojoj novijoj jezičnoj okolini – izložena je različitim spomenutim jezicima kao useljeničkima ili nasljednima i u mjestu gdje živi.

(30) ... živim u Beču, gdje je situacija drugačija. Okolinski jezik je njemački i bečki dijalekt, ponekad i hrvatski, srpski i bosanski, jer u četvrtu gdje živim ima puno migranata iz bivše Jugoslavije. Zbog toga čujem jezik često.

3.3.2. Analiza izraza

Pišući svoj narativ, za koji je imala dovoljno vremena i mogućnosti provjere ili prijevoda na hrvatski, Susanne je i odabirom jezika pokazala stav prema hrvatskomu. Iako je prema odstupanjima očito da joj tekst nije popravljao ili prevodio izvorni govornik, tekst je gotovo cijeli napisan hrvatskim jezikom. Samo je na dva mjesta imala interferenciju iz srpskoga, napisala je *Švajcarska* umjesto *Švicarska*, iako primjerice ni jedanput nije napisala *Španija* umjesto *Španjolska*, a navela je i *čas* umjesto *sat*. Glagol *pričati* koji rabi umjesto *govoriti* ne može se jednoznačno odrediti kao interferencija jer tako govore i mnogi ljudi u Hrvatskoj.

Podrijetlo njezine sposobnosti razlikovanja tih vrlo sličnih jezika može se potražiti i u njezinoj višejezičnosti, ranoj okomitoj i onda školskoj višejezičnoj, u njezinoj poučavanosti sličnostima i razlikama triju jezika, ali i u vlastitoj osjetljivosti na srodne idiome, nizozemski i njemački, njemački i engleski, te različite njemačke dijalekte u Švicarskoj i Njemačkoj, koji su susjedni jezici Vorarlbergu. Naime, navela je da joj je obiteljski i okolinski jezik vorarlberški, odnosno alemanski, na kojemu se djelomično i školovala, kao u (31).

(31) Moj obiteljski jezik je vorarlberški odnosno alemanski (njemački dijalekat) i je isto kao i okolinski jezik. Jezik obrazovanje je književno njemački, ali isto i alemanski, jer često učitelji su pričali alemanski dijalekt u nastavi i učenici su isto pričali na alemanskom. Ali čitali smo sve na njemački.

Engleski je uvijek imao velik utjecaj, jer je svjetski jezik i isto i srodni jezik. Ima puno slične riječi na engleskom i njemačkom. Drugi srodni jezici nisu imali velik utjecaj, jer nisu blizu mojeg okružja i nisam čula te jezike često. Samo kad sam išla u Nizozemsku sam mogla razumijeti neke stvari. Bolje razumijem čitane stvari nego kad ljudi pričaju.

Vorarlberg je okružen Švajcarske i Njemačke, u obim zemljama priča se njemački, zato srodni jezici su isto i susjedni jezici (jezik je isto, ali susjedni jezici su različiti njemački dijalekti). Nema druge susjedne jezike.

3.3.3. Rekonstrukcija narativnoga identiteta

Kao što je u uvodnome dijelu već pojašnjeno, narativni je identitet, identitet koji osoba konstruira u narativu. U ovome je narativu vrlo zanimljivo kako ispitanica narativno konstruira okolnosti zbog kojih uči jezik, tj. kako argumentira donošenje svoje odluke da uči hrvatski jezik. S druge strane vrlo je zanimljiv narativ teškoga jezika i otegotne okolnosti koje je imala. U (33) uopćava i govori o 'ljudima' kojima su bosanski, hrvatski i srpski materinski jezici i 'ljudima' koji moraju početi učiti jezik, kojima i ona pripada, ali u oba slučaja odabire subjekt *Oni*. U (32) govori o sebi (*Ja*) i dvojezičnim ljudima (*Oni*) koji su bili na njezinim (*mojim*, odnosno *Ja*) tečajevima. U (29) govori o sebi (*Ja*), ali ga i proširuje u *Mi* (*učimo*, *imamo*), izmjenjujući jedninu u množinu.

(32) *Do sada su uvijek dvojezične ljude bile u mojim tečajima i zbog toga je uvijek bilo prebrzo za mene.*

(33) *U ljeto sam bila dva puta u ljetnoj školi, jedan put u Novom Sadu u Srbiji a drugi put u Puli. To je bio jedini način da sam učila jezik, jer na sveučilištu nisam učila puno, jer tamo ima puno ljudi koji imaju bosanski, hrvatski ili srpski kao materinski jezik i zbog toga nema pristajuće nastave za ljude koji moraju početi učiti jezik.*

Zanimljivo je kako, govoreći o tečaju srpskoga u Novome Sadu i hrvatskoga u Puli, u (28), donekle različito gradi identitet. Kada govori o Novome Sadu, navodi prve osobe jednine i množine (*sam učila, bili smo* samo tri učenika) ili zamjenicu *ja* (*teško za mene*, ali pomagao *mi* je puno), a posljednja je rečenica u trećemu licu jednine, uglavnom bezosobna, osim personificiranoga problema (*Ali problem je bio* da nije *bilo dobro ... bio malo* kaotično). Kada govori o Puli, ima djelomično jednaku strukturu: prvu osobu jednine i množine (*smo bili* više ljudi u nastavu, ali *nismo imali* mogućnosti za govorenje, i *bila sam* na najboljem stupanju) te zamjenicu *ja* (*Problem za mene ... što je jako važno za mene*). Međutim, uz bezosobnu uporabu trećega lica (*što je bilo* preteško) ovdje rabi i treću osobu jednine i množine, uz personificiranje nastave (*bili su* tamo i dvojezični ljudi. Tamo nastava *je bila*...).

Dakle, iako piše svoju vlastitu jezičnu biografiju, kada spominje prošle tečajeve jezika, osim osobnoga identiteta koji se očituje i gramatički i leksički, pokazuje s jedne strane grupni identitet svih učenika na tadašnjoj nastavi, a s druge strane objektiv(izira)ne stavove obezobobljenjem: trećim licem jednine, množine ili personifikacijom.

4. Zaključak

U ovome se radu na temelju jezičnobiografskoga narativa pokazalo da se prema ispričanome mogu pronaći i potvrditi neke opće spoznaje o ovladavanju inim jezikom te neke spoznaje o ovladavanju hrvatskim jezikom. Međutim, mogu se pronaći i dotada u literaturi nespominjani razlozi uspješne ovladanosti hrvatskim višejezičnoga govornika koji je bio izložen i drugim dvama srodnim jezicima, bosanskomu i srpskomu. Pokazalo se i da je ispitanica više govorila o svojim doživljajima u ovladavanju hrvatskim kao inim jezikom nego o svojoj stvarnosti, iako je neke njezine vidove potanko komentirala. Analiza njezinih želja i potreba povezanih s hrvatskim jezikom otkrila je i brojne zanimljivosti povezane s organizacijom nastave. Čini se da bi se prema opsežnosti kojom je pristupila svojem doživljaju jezika moglo zaključiti da jako dobro vlada hrvatskim, komunikacijski izvrsno. Neke bi zaključke bilo dobro potvrditi i drugim kvalitativnim metodama, kao što je polustrukturirani intervju, no i navedeno može posvjedočiti i pokazati kako jezičnoautobiografska metoda može dati vrijedan doprinos razumijevanju ovladavanja hrvatskim kao inim jezikom.

5. Literatura

- Apitzsch, U., Siouti, I. (2007) *Biographical Analysis as an Interdisciplinary Research Perspective in the Field of Migration Studies*.
- Auer, P. (ur.) (2007) *Style and social identities: alternative approaches to linguistic heterogeneity. Language, power and social process*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- Benson, P., Nunan, D. (ur.) (2005) *Learner's Stories. Difference and Diversity in Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Čapo Žmegač, J. (2005) Živjeti ondje, identificirati se ondje i ovdje - identitet djece hrvatskih ekonomskih migranata u Njemačkoj. *Hrvatska revija* 5/2, str. 84–91.
- Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. (2000) *Handbook Of Qualitative Research*. SAGE Publications, Inc.
- Duff, P. A. (2008) *Case study research in applied linguistics*. New York: Lawrence Erlbaum/Taylor & Francis.
- Franceschini, R., Miecznikowski, J. (ur.) (2004) *Leben mit mehreren Sprachen – Vivere avec plusieurs langues – Sprachbiographien – Biographies langagieres*. Bern: Peter Lang SA.
- Given, L. M. (ur.) (2008) *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*. SAGE Publications, Inc.
- Gulin Zrnić, V. (2009) *Kvartovska spika – značenja grada i urbani lokalizmi u Novom Zagrebu*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Halmi, A. (2005) *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*. Zagreb: Naklada Slap.
- Hardy, B. (1968) Toward a poetics of fiction: An approach through narrative. *Novel* 2: 5–14.
- Hinton, L. (2001) 'Involuntary language loss among immigrants: Asian-American linguistic autobiographies' in J. Alatis and A. Tan (ur.): *Language in Our Time: Bilingual Education and Official English, Ebonics and Standard English, Immigration and the Unz Initiative*. Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics 1999. Washington, DC: Georgetown University Press, 203–52.
- Jelaska, Z. i sur. (2005) *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Josipović, V. (2007) Razvoj izražavanja identiteta u blizanačkome govoru, *Lahor* 3: 37–52.
- Nekvapil, J. (2006) Language biographies and the analysis of language situations: on the life of the German community in the Czech Republic. *International Journal of the Sociology of Language*. Volume 2003, Issue 162 (Jan 2006)
- Novak, K. (2012) Višejezičnost i kolektivni identiteti iliraca. Jezične biografije Dragojle Jernević, Ljudevita Gaja i Ivana Kukuljevića Sakcinskoga. Zagreb: Srednja Europa.
- Pavlenko, A. (2007) Autobiographic Narratives as Data in Applied Linguistics, *Oxford Journals, Applied Linguistics*, 28/2, str. 163–188, Oxford: Oxford University Press.
- Piškorec, V., Zelić, M. (2006) Jezičnobiografski aspekti usvajanja njemačkoga u izbjeglištvu. *Strani jezici* 35 (3), 270–290.

- Piškorec, V. (2007) Narativni identitet u jezičnobiografskom intervjuima, u J. Granić (ur.) *Jezik i identiteti*. Zagreb – Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 457–467.
- Van Dijk, T. A. (2008) *Discourse and Context. A Sociocognitive Approach*. Cambridge: University Press.
- Vodičar, J. (2011) Narativ kao sredstvo kreiranja identiteta za nas i druge. *Synthesis philosophica*, 26/1, 79–91.
- Ščukanec, A. (2011) *Njemačko-hrvatski jezični dodiri u Gradišću*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika.
- Škvorc, B. (2010) Multikulturalnost i multikulturalizam u postkolonijalnom „stanju stvari“: Dislocirani identitet, pričanje zajednice, književnost i druge Hrvatske. *CROATIAN STUDIES REVIEW – časopis za hrvatske studije*, 69, Vol: 6.

Learners' notes – language biographies and mastering Croatian as L2

The biographic method is defined as an interdisciplinary approach to studying different sociolinguistic and contact-linguistic phenomena. The contents of language biographies are narratives on language adoption and learning. They are written or spoken texts on how, why and where a certain language is mastered. Narratives can be executed in different forms, such as evaluation of written texts (diaries, biographies, letters), language biography interviews or surveys. They help students to define their own needs and goals, reflect their language and intercultural experience, and enable a better assessment of the level of knowledge of a certain language. This qualitative method is exceptionally appropriate for describing and interpreting such a complex phenomenon as mastering an L2. Contemporary cultural theories hold that it is precisely narrativity, i.e. story-telling, that also shapes the knowledge of one's own experiential world.

The purpose of this research was to present a language biography of a female student of Croatian as L2 as an insider's testimony of the mastering of L2, i.e. from the perspective of the student herself. It confirms the polyphony of talking about the process. Parts of those notes are on one hand a confirmation of numerous linguistic theories on phenomena such as bilingualism, interference and code-switching. On the other hand, select parts of the learner's notes demonstrate typical features of a student of Croatian as L2, those that make certain aspects of the individual's language development special at least in their interaction.

Key words: *qualitative research, language biography, diary, Croatian as L2*